

Наукові записки

Type your text

**Серія
Педагогіка і психологія**

**Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського**

УДК 371+15
ББК 74.00+88.40+88.840

Н 34

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Наукові записки

Серія: *Педагогіка і психологія*

№ 2 • 2000 р.

ВІННИЦЯ

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

*М.І. Сметанський – доктор педагогічних наук, професор (головний редактор),
Г.С. Тарасенко – доктор педагогічних наук, професор (заст. гол. редактора),
С.Д. Максименко – доктор психологічних наук, професор, дійсний член АПН України,
Н.Г. Ничкало – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПН України,
О.В. Сухомлинська – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПН України,
Г.О. Балл – доктор психологічних наук, професор,
В.С. Компанець – доктор психологічних наук, професор,
О.С. Куц – доктор педагогічних наук, професор,
М.В. Савчин – доктор психологічних наук, професор,
О.Д. Сафін – доктор психологічних наук, професор,
М.І. Томчук – доктор психологічних наук, професор,
Н.М. Шунда – доктор педагогічних наук, професор,
А.Б. Шербо – доктор педагогічних наук, професор,
Р.С. Гуревич – кандидат педагогічних наук, професор,
О.В. Машталер – кандидат педагогічних наук, доцент,
В.І. Шахов – кандидат педагогічних наук, доцент,
В.Є. Штифурак – кандидат педагогічних наук, доцент*

Технічний реоактор: О.В. Машталер

Комп'ютерний набір і верстка: В.М. Галузяк

ISBN 5-8278-0025-2

© Автори статей

Підписано до друку 14.03.2000 р. Формат 60x84/18. Папір друкарський. Замовлення № 88.
Тираж 300 примірників. Видавничий відділ ВДПУ 286001, Вінниця, вул. Острозького, 32.

ЗМІСТ

ПИТАННЯ ТЕОРІЇ

<i>Сметанський М.І.</i> Педагогічні умови активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів.....	7
<i>Шахов В.І.</i> Теоретичні основи оновлення загальнопедагогічної підготовки майбутнього учителя.....	12
<i>Слободянюк М.І.</i> Атестація загальноосвітньої школи: досвід та проблеми.....	17
<i>Ніщук Г.М.</i> Науково-теоретичний аналіз проблеми адаптації особистості.....	26
<i>Гамрецький І.С.</i> Формування культури публіцистичного мовлення у школярів – важливе завдання вчителя.....	30
<i>Стеценко Н.Д., Дем'янюк О.Й.</i> Використання внутрішнього середовища для ефективного управління освітнім закладом.....	33
<i>Вишетеюнас Г.В.</i> До питання про інновацію як педагогічну категорію.....	35

ДИДАКТИКА І НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

<i>Ярошенко А.А.</i> З історії малювання музики як методу активізації художньо-образного мислення учнів.....	37
<i>Штифурак А.В.</i> Можливості використання нестандартних вправ при вивченні англійської мови студентами педагогічних училищ.....	42
<i>Завальнюк О.Л.</i> Формування мотивів навчання в умовах застосування тестової системи контролю знань студентів педуніверситету.....	45
<i>Павленко О.О.</i> Проблема оптимізації методів навчання в психолого-педагогічній літературі.....	48
<i>Томків І.О., Юрчук Ю.Г.</i> Ефективність розвитку культури навчальної діяльності як основний критерій її оцінки.....	53

ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ І НОВІ ВИХОВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

<i>Бондар В.В.</i> Організація виховної роботи у вузі.....	56
<i>Сорочийська В.Є.</i> Особливості використання бесіди у виховній роботі з першокурсниками ПТУ.....	58
<i>Козяр М.М.</i> Виховуємо відповідальність.....	64
<i>Калініченко А.І.</i> Самовиховання як фактор формування особистості.....	68
<i>Прушковська О.Л.</i> Художнє пізнання природи як механізм розвитку естетичних почуттів молодших школярів.....	73
<i>Кравцова Н.Є.</i> Фольклор як складова національного музичного виховання майбутнього вчителя музики.....	77
<i>Фрицюк В.А.</i> Музично-естетичне виховання школярів у процесі колективного інструментального музикування.....	79
<i>Коцан І.Я.</i> Структура туристично-краєзнавчої роботи в школі.....	83

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

<i>Гончаренко С.У., Яковишин П.А.</i> Проблеми розвитку мислення і творчої уяви студентів у процесі самостійного розв'язування навчальних технічно-творчих завдань.....	87
<i>Гуревич Р.С., Ковальов Ю.Г.</i> Інтеграція змісту навчання в професійно-технічних закладах як дидактичний еквівалент інтегративних процесів у науці.....	90
<i>Каплунович І.Я.</i> Система наочних опор у процесу використання просторового мислення студентів-математиків.....	95
<i>Зоряка Н.М.</i> Підготовка майбутніх учителів початкових класів до викладання російської орфографії на основі положень фонологічної теорії.....	99
<i>Лозовецька В.Т.</i> Інтеграція змісту професійної підготовки молодшого спеціаліста переробних галузей АПК.....	102
<i>Маринчук Т.Т.</i> Вивчення засобів музичної виразності у фаховій підготовці майбутнього вчителя початкових класів та музики.....	105

Результати роботи експериментальної групи №3 були дещо іншими. Запропоновані вправи студентам подобались, однак у 9% студентів бажання відвідувати заняття знизилось. Вказали на труднощі при аудіюванні та інтерпретації тексту 6,7% опитаних. У контрольній групі особливих змін не сталось.

Таким чином, одержані результати дозволяють зробити попередні висновки: 1) підбираючи нестандартні вправи для учнів старшого шкільного віку, доцільно враховувати їхню природню схильність і потребу в спілкуванні як з однолітками, так і зі старшими; 2) зміст таких вправ має відображати актуальну для даного віку тематику, зокрема пов'язану з професійним самовизначенням; 3) використання нестандартних вправ дозволяє позитивно впливати на ставлення до вивчення англійської мови, підвищувати активність студентів при роботі над різними видами завдань; 4) потребує подальшого дослідження проблема кількісного співвідношення стандартних та нестандартних вправ з метою пошуку оптимального варіанту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детской возрасте. – М., Просвещение, 1968.
2. Варбан М.Ю. Рефлексія професійного становлення в юнацькому віці. //Практична психологія та соціальна робота.-1998.- № 6-7.- с.80-83.
3. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. - К., 1989.
4. Перминова Л.М. Содержание образования с позиции самоидентификации личности // Педагогика. – 1997. – №3. – с.36-38.
5. Сериков В.В. Личностный подход в образовании: концепция и технологии // Волгоград, изд. "Перемена", 1994.
6. Якиманская И.С. Личностно ориентированное обучение в современной школе // Б-ка журнала «Директор школы». Вып. 2, 1996.

ФОРМУВАННЯ МОТИВІВ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕСТОВОЇ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ПЕДУНІВЕРСИТЕТУ

О.Л. Завальнюк

В сучасних умовах перед вищою школою ставиться завдання підвищити рівень професійної підготовки майбутніх фахівців. Навчальний процес у вузах стає більш складним за своїми завданнями, інтенсивністю та змістом і вимагає від викладачів глибокого психологічного осмислення закономірностей навчальної діяльності, принципів, методів навчання та виховання, формування інтелектуально активної особистості.

У процесі навчання проявляються інтереси, здібності, мотиви, темперамент, характер та інші сторони психіки студентів. Молода людина розвиває в собі здатність з'ясувати причини та визначати мотиви, формувати інтерес. Тому викладачі мають знати, від яких психічних процесів, станів і властивостей залежить досягнення основної мети, як використати навчальний матеріал і умови навчання для всебічного розвитку майбутніх фахівців, їхньої теоретичної та практичної підготовки [6;105].

Мотиви навчального процесу є однією із засад, на якій виникають і закріплюються знання, навички, практичний досвід. Вони стимулюють і спрямовують діяльність та поведінку студента. Л.І. Божович визначає мотив як те, заради чого здійснюється діяльність, на відміну від мети, на яку ця діяльність спрямована [4;20]. У широкому розумінні мотив – це усвідомлене чи малоусвідомлене спонукання до діяльності.

Досліджуючи зміст мотивів поведінки і діяльності студентів, можна виділити такі групи мотивів, як науково-пізнавальні, професійно-ціннісні, комунікативні, утилітарні та ін.

Навчальні мотиви студента стосовно предмета вивчення, як і взагалі процесу навчання, можуть бути найрізноманітніші і навіть протилежні. Можна виділити, принаймні, три найрізноманітніших типи мотивації учіння як три види комплексів спонукання до цієї діяльності [7].

По-перше, це мотивація, яку умовно називають “негативною”. Вона включає усвідомлення певних неприємних моментів, пов’язаних з необхідністю навчання, догани, зауваження викладачів та батьків, усвідомлення свого нерівноправного становища серед більш освічених однолітків. Така мотивація, що знаходиться поза самою навчальною діяльністю і пов’язана з переживаннями, не може забезпечити бажаних результатів, оскільки навчання потребує зусиль. При відсутності мети і результат виявляється незначним. Тільки при перебудові мотивації можна досягнути позитивних результатів учіння.

По-друге, це мотивація, пов’язана з позанавчальною діяльністю, але позитивного характеру. Широкі соціальні мотиви стають сильною спонукою у процесі навчання, в організації зусиль при появі труднощів. Однак якщо в процесі учіння ця установка не буде підкріплена ще й іншими мотивуючими факторами, то вона не забезпечить максимального ефекту, оскільки привабливою є не діяльність як така, а лише те, що пов’язане з нею.

По-третє, це мотивація, закладена в самому процесі навчальної діяльності. Спонукає вчитися сам процес здобування знань. Навчальна діяльність студентів – не лише повідомлення їм певного обсягу знань, але і формування творчого ставлення до навчального процесу. Свідоме розуміння ролі знань, самостійність в їх здобутті та перевірці, творчий підхід до розв’язання завдань забезпечують їх глибоке та міцне засвоєння.

Всі форми мотивації ніколи не виступають у чистому вигляді, вони носять більш складний характер [7;226-231].

Важливу роль у формуванні мотивів навчальної діяльності студентів відіграє метод вимірювання рівня знань. Вимірювання якісних характеристик, до яких належить і рівень знань, мають опиратись на критерії, що дозволяють оцінити якість отриманих результатів: об’єктивність, надійність, точність. Вимога обмеження або виключення впливу суб’єктивного фактора на результат виміру має особливе значення для оцінювання рівня знань студентів. Для цього необхідно максимально стандартизувати умови проведення вимірювання та аналізу його результатів.

Дослідження доводять, що і усна, і письмова форма перевірки знань не відповідають критеріям об’єктивності та надійності, а методика оцінювання є грубою, з малою розпізнавальною спроможністю. Опитування у формі співбесіди (інтерв’ю) є одним із традиційних методів вимірювання. Вона може проходити як в усній, так і в письмовій формах, але, як правило, є доповненням до тестування [5;169-173].

К. Інгенкамп визначає тестування як метод педагогічної діагностики, за допомогою якого вибір поведінки, що репрезентує передумови або результати навчального процесу, повинен максимально відповідати принципам “зіставлення”, об’єктивності, надійності та валідності вимірів [3;124].

В освіті тести досягнень створювались для вимірювання ефективності програм і процесу навчання. Правильно побудовані тести досягнень повинні відповідати не лише предмету навчання, але й його завданням. Зміст необхідно визначати достатньо широко, включаючи і знання фактичного матеріалу, і мету навчання, і застосування засвоєних принципів та інтерпретацію даних [2;36-37].

Визначаючи рівень знань, тестування як метод вимірювання, на відміну від інших методів, задовольняє основні методичні критерії якості, забезпечує об’єктивність процесу вимірювання, обробки даних та їхньої інтерпретації. Тестування забезпечує вимірювання знань системно і оцінює їх за обсягом, повнотою, узагальненням та мобільністю. Результат визначається за допомогою тесту відповідної складності, а обсяг знань – за допомогою відповідей на певну кількість запитань, які надаються тестованому.

Згідно з теорією інформації, запитання з альтернативною відповіддю “так – ні” містить однобічну інформацію. Введення в тест завдань із багатоваріантними відповідями розвиває у студентів потребу шукати різні шляхи розв’язання завдань, що необхідно для досягнення основної мети навчання у вузі – вміння самостійно обирати спосіб виконання поставленого завдання [5;175].

Тестовий метод визначення рівня знань студентів запроваджений на кафедрі анатомії, фізіології та основ медичних знань Вінницького державного педагогічного університету імені М.Коцюбинського з “Основ медичних знань”. Увесь курс поділений на 13 тем, кожна з яких включає 5 варіантів по 5 багатоваріантних запитань у кожному. Кожен варіант містить як теоретичні питання лекційного курсу так і питання на засвоєння практичних навичок та вмінь.

Оцінка рівня знань проводилась за п'ятибальною шкалою. Кожна правильно і повно визначена відповідь на запитання тесту оцінювалась в 1 бал. За кожну неправильно обрану відповідь у багатоваріантному тесті або за невизначену правильну віднімалось 0,25 бала. Одне запитання містить від 4 до 8 варіантів відповідей, з яких правильними може бути одна або кілька в залежності від ступеня складності запитання.

Необхідно зазначити, що з деяких тем курсу (близько 25%) тестове опитування не проводилось. Цим надавалась можливість комбінувати тестування з іншими методами вимірювання рівня знань.

У дослідженні були задіяні студенти другого курсу фізико-математичного факультету. Жоден із них не був ознайомлений зі змістом тестових завдань до моменту опитування, що виключало можливість списування чи підготовки результатів тесту заздалегідь. Час розв'язання тестових завдань обмежувався до 3 – 4 хвилин. Ключ із відповідями знаходиться у викладача і дає можливість протягом кількох хвилин перевірити всі тестові завдання і провести аналіз допущених помилок.

Перші результати тестування викликали невдоволення студентів та нарікання на незвичність тестового методу контролю знань і як результат – низькі оцінки. Проте аналіз отриманих результатів свідчить, що протягом навчального семестру в студентів поступово збільшувалась кількість повних відповідей на завдання з багатоваріантними відповідями, що свідчить про адаптацію до даної системи вимірювання рівня знань.

Це підтверджує графік динаміки зміни показників успішності протягом навчального року. Для цього введено поняття “коефіцієнта ефективності”. Нехай Δf – відсотковий показник повних відповідей на багатоваріантні запитання протягом занять, на яких застосовувався тестовий метод контролю знань. Тоді ефективність методики тестування на різних її етапах буде визначатись рівністю:

$$k = \frac{\Delta f}{\Delta n}$$

де Δn – кількість тестувань, яка функціонально відповідає зростанню показника f на Δf .

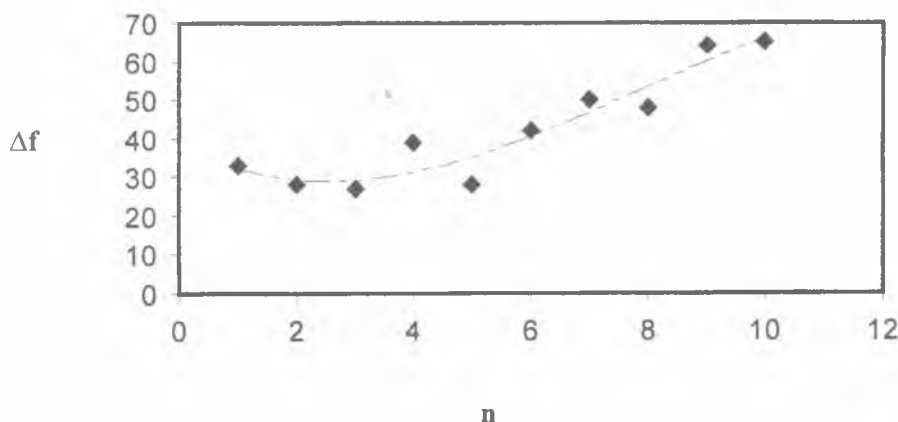

Рис. 1. Графічне зображення динаміки успішності протягом 1998-1999 навчального року.

Обчислюючи величину k на різних етапах тестування, відзначаємо, що такого моменту, який можна назвати моментом насичення, не знайдено. Навпаки, коефіцієнт ефективності

на останніх заняттях досягає максимального значення. Це свідчить про найвищу ефективність методу на цих заняттях та про перспективність його застосування.

Отже, найвищого ефекту можна досягнути за рахунок збільшення кількості тестувань (охоплення всіх тем курсу), хоч середнє зростання успішності достатньо велике і на даній кількості занять.

Після закінчення курсу проводилось анкетування, у якому взяли участь 110 студентів. Тестування як метод вимірювання знань визнали кращим у порівнянні з іншими 94 студенти (85,5%), лише 16 студентів визнають кращими інші методи (14,5%). Серед переваг тестування студенти відзначають такі, як необхідність систематичної підготовки до кожного заняття, що сприяло кращому засвоєнню навчального матеріалу, об'єктивність і неупередженість у процесі вимірювання рівня знань на противагу суб'єктивній оцінці, яка має місце при інших методах, а також можливість одразу визначити свої помилки у відповідях на завдання тесту і проаналізувати їх.

Як негативні моменти тестування студенти не виключають деякої можливості списування та випадкового вгадування правильної відповіді.

В анкетах студенти відзначають необхідність володіння основами медичних знань для подальшої роботи вчителя фізики та математики (100%), а також корисність їх для кожної освіченої людини (98,2%). Таким чином, можна констатувати факт зростання інтересу до предмета в процесі його вивчення.

За підсумками навчального року відзначається підвищення успішності з даного предмета, якісний показник склав 89,8 %, що на 1,2 % більше порівняно з минулорічним, коли тестовий метод визначення рівня знань ще не застосовувався.

Підсумовуючи вищесказане, можна відзначити, що знання як якісний параметр можуть бути об'єктивно вимірені та оцінені лише методом тестування. Відбулися зміни в мотивації навчання і як наслідок поліпшення рівня успішності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аллахвердиева Д.Т. Опыт применения тестов для дидактической экспертизы обучения.// "Высшее образование в России".-1993. -№2.
2. Анастаси А. Психологическое тестирование.-М.:Педагогика,1982.-Кн.1.
3. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика.-М.: Педагогика,1991.
4. Божович Л.И. Избранные психологические труды. Проблемы формирования личности.-М.: Международная педагогическая академия, 1995.
5. Булах І.Є. Методи контролю та оцінювання рівня знань. Сучасні системи вищої освіти: порівняння для України.-К.:Вид-дім "Академія", 1997.
6. Кутеева В.П. Формирование познавательной активности будущих специалистов. Психологические проблемы формирования специалиста в вузе. Межвузовский сб. науч. тр.-Саранск, 1989.
7. Якобсон П.М. Психологические проблемы мотивации поведения человека.-М.:Просвещение, 1969.

ПРОБЛЕМА ОПТИМІЗАЦІЇ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

О.О. Павленко

Концепція розвитку вищої освіти в Україні передбачає докорінні зміни у визначенні мети та змісту навчання, його форм і методів, передусім це орієнтація на формування фахівця як особистості. Нові соціально-економічні умови, які складаються в Україні, потребують орієнтації навчального процесу на формування активної творчої особистості, яка здатна приймати самостійні рішення в нестандартних ситуаціях і нести відповідальність за прийняте рішення.

Все це потребує підходу до методів навчання з нових позицій. Але це зовсім не означає, що методи повинні бути зовсім новими. Необхідно визначити та оптимально поєднати традиційні та активні методи навчання. Але щоб розв'язати дані завдання,